

DIYANET DERGİSİ

DİNİ - İLMİ - EDEBİ
ÜÇ AYLIK DERGİ

Temmuz - Ağustos - Eylül

1991

Cilt : 27 Sayı : 3

Diyanet İşleri
Başkanlığı Adına
İmtiyaz Sahibi

Ahmet GÜL

Dini Yayınlar Dairesi
Başkanı

Yazı İşleri Müdürü

Orhan BALCI

Süreli Yayınlar
Şube Müdürü

Mali Koordinatör

Salim GÜNEY

Yazı Tetkik Kurulu

Orhan BALCI

İbrahim URAL

Ekrem KELEŞ

Yayına Hazırlayanlar

Bilal KOÇ

Seyfeddin ERŞAHİN

Dr. Mediha Eldem Sk.
No. 35

Tlf : 135 52 73

Kocatepe / ANKARA

Dizgi ve Baskı

AYYILDIZ

MATBAASI A.Ş.

342 33 16 - 342 17 07

ANKARA

BU SAYIDA

Yaşadığımız Tek Gezegen Olan Dünya-
mıza İtina

Ahmet GÜL ..... 3 - 4

Çevre Problemi Bir Kültür ve Terbiye
Problemidir

Hamdi MERT ..... 5 - 12

Hacc'ın Amacı ve Hikmetleri

Prof. Dr. İsmail CERRAHOĞLU ..... 13 - 22

Hz. İbrahim ve menasik-i Hacc'ın Mahiyeti

Prof. Dr. Talat KOÇYİĞİT ..... 23 - 32

Türkiyede Özel Çevre ✓

Mustafa KETEN ..... 33 - 35

Kimdim ?

Midhat Cemal 36

Çevre Kirliliğine Bir Başka Açıdan Bakış ✓

Doç. Dr. Musa K. YILMAZ ..... 37 - 58

Hadisler Açısından Çevre İsrافی ✓

Doç. Dr. Talat SAKALLI ..... 59 - 65

Neşve-i Tevhid

Kemal Edip KÜRKCÜOĞLU 66

Kaza Namazı Hususundaki Tereddütlerle
İlgili Bir Açıklama

İrfan YÜCEL ..... 67 - 78

Çevre ve Orman

Sami Y. ÖLÇER ..... 79 - 83

Mekke'ye Hac

Seyfeddin ERŞAHİN - Ercan ESER ..... 85 - 90

Müslümanlıkta Hac Farızası

M. Asım KÖKSAL 91-101

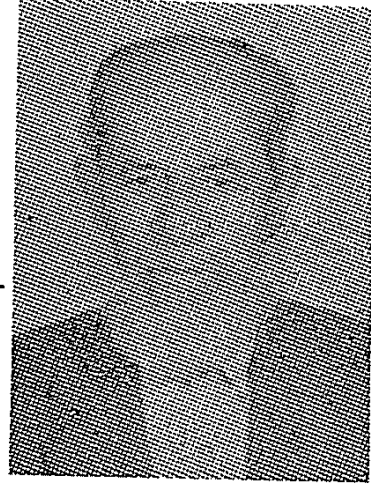
Ailede Çocuk Eğitimi

Doç. Dr. M. Zeki DUMAN 103-116

Avusturya ve Türkiyede İlahiyat Yüksek
Okulları Üzerine Bazı Düşünceler

Mustafa TAVUKÇU 117-128

Müslümanlıkta Hacc Farızası

Mustafa Asım KÖKSAL

1913'de Develi'de doğmuştur. Nümune İbtidâîsi tahsili üzerine, çeşitli hocalardan özel dersler aldı. Daha sonra, İskilip Ulemâsından İbrahim Edhem merhumun özel derslerine oniki yıl devamlı icâzet almıştır. Otuzbir yıllık memuriyet hayatı, tamamı ile Diyanet İşleri Başkanlığında, sırasıyla : Rifat Börekçi, Şerafettin Yaltkaya, Hamdi Akseki, E.S. Hayırlıoğlu, Ö. Nasûhî Bilmen ve H. Hüsnü Erdem merhumların maiyetlerinde geçmiş, Sicil Sefliği, Yazı İşleri, Yayın, Hayrat Hademesi İşleri Müdürlükleriyle, Müşavere Kurulu Âza Başmuavinliği vazifelerinde bulunmuştur.

Büyük, küçük, manzum, mensur, basılmış, basılmamış yılmiden fazla eseri vardır.

(İlmihal), (Peygamberimiz "manzum"), (Reddiye), 13 ciltlik (Hz. Muhammed (s.a.s.) ve İslâmiyet), (Sohbetler) (Peygamberler Tarihi).. basılmış eserleri arasındadır.

Hacc'ın Târifi :

Hacc, lügatta : büyük bir şeyi ziyareti kasd etmek, yani görmeye gitmek demektir. (1)

Hacc, Şerîatta : Beytullâh olan Kâbe'yi kasd etmeğe, yâni görmek için gitmeğe tahsis olunmuştur. (2)

Bu da, hususî mekânı, hususî zamanda, hususi şartlar ve hususî usullerle ziyaret sûreti ile yapılır. (3)

Hacc'ın Farz Kılınışı :

Bu husustta çeşitli görüşler vardır.

Hacc, Hicretin beşinci yılında farz kılınmıştır. (4)

Râfiî ve Nevevî, altıncı yılda, Kadı İyaz ise dokuzuncu yılda farz kılınmış olması rivayetini doğrulamıştır. (5)

Diyar-ı Bekriye göre : doğrusu, beşinci yılda farz kılınmış olmasıdır. (6)

(1) Seyyid - Târifat s. 56.

(2) Râğib - Müfredat S. 107.

(3) Seyyid - Târifat s. 56, Mevsilî - El'ihtiyar s. 139.

(4) Ebüttayyib - İkdüssimîn C. I, S. 251, Semhuhî - Vefâ C. I, s. 316-317.

(5) Semhûdî - Vefâ. C. I, S. 316-317.

(6) Diyar Bekri - Hamis C. I, s. 565.

Hacc'ın farzıyeti, Kitab ve Sünnetle sabittir.

Bu hususta Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyrulur :

“Doğrusu, insanlar için vaz' olunan ilk Beyt (Mâbed), elbet-te Mekke'deki o çok mübârek ve bütün âlemlere hidayet olan Beyttir, Mabeddir.

Onda açık âyetler var, İbrâhim'in makamı var.

Ona giren, emân bulur.

Yoluna gücü yeten herkesin, O Beyt'i Hacc etmesi de, insanlar üzerinde Allâh'ın bir hakkıdır.

Kim, bu hakkı tanımazsa, her halde, Allâh'ın ihtiyacı yoktur.

O, bütün âlemlerden müstağnidir.” (7)

Bu Âyetler indiği zaman, Peygamberimiz (s.a.s.), Müslümanlara bir hutbe irad ederek “Ey insanlar! Hacc, sizin üzerinize farz kılındı.

O halde, Hacc ediniz!” buyurdu. (8)

“Yâ Resûlallâh! Her yıl mı?” diye sordular.

Peygamberimiz (s.a.s.), sustu, cevap vermedi.

Eğer, sorunuza (Evet!) demiş olsaydım, muhakkak, her yıl Hac etmeniz, üzerinize farz olurdu. (9)

Her yıl, farz olsaydı, onu yapamaz, yapmağa güç yetiremezsiniz. (10)

Yapamayınca da, azâba uğrardınız! (11)

Hacc, farz olarak bir kerredir. (12)

Haccı, birden fazla yapan, nâfile olarak yapmış olur. (13)

Ben, sizi kendi halinize bıraktıkçe, siz de, beni kendi halime bırakınız.

Muhakkak ki, sizden önceki ümmetleri helâk eden, ancak, sorularının çokluğu ve Peygamberlerine karşı aksilikleri olmuştur.

Ben, size bir şeyi emr ettiğim zaman, siz, onu gücünüz yettiği kadar yerine getirmeğe çalışınız.

Ben, sizi bir şeyden nehy ettiğim zaman da, onu bırakınız!” buyurdu. (14)

“Yoluna, gücü yeten herkesin, O Beyt'i (Mâbed'i) Hacc etmesi, insanlar üzerinde Allâh'ın bir hakkıdır.” buyruğu hakkında :

(7) Âl-i İmran sûresi, Âyet : 96-97.

(8) Ahmed b. Hanbel - Müsned C. I, s. 255, Müslim - Sahih C. 2, s. 975.

(9) Ahmet b. Hanbel - Müsned C. I, s. 113, Tirmizi - Sünen C. 3, s. 178, Müslim Sahih C. 2, s. 975.

(10) Ahmed b. Hanbel - Müsned c. I, s. 255, Müslim - Sahih C. 2, s. 975.

(11) İbn-i Mace - Sünen C. 2, s. 963.

(12) Ebû Davud - Sünen C. 2, s. 139, İbn-i Mace - Sünen c. 2, s. 963.

(13) Ahmed b. Hanbel - Müsned C. I, s. 255, Ebû Davud - Sünen C. 2, s. 139.

(14) Müslim - Sahih C. 4, s. 102.

“Yâ Resûlallâh! Beyt'in yoluna güç yetme, ne demektir?” diye soruldu.

Peygamberimiz (s.a.s.) “Azık ve binit bulabilmedir.” buyurdu.⁽¹⁵⁾

“Hacc, ne ile gerçekleşir?” diye soruldu.

Peygamberimiz (s.a.s.) “Azık ve binecekle!” buyurdu.⁽¹⁶⁾

Hacc'ın İslâm Dininin Beş Temelinden Biri Oluşu :

Hacc, İslâm dininin beş temelinden biridir.

Peygamberimiz (s.a.s.) “İslâm, beş şey üzerine kuruldu :

1. Allâh'dan başka ilâh bulunmadığına ve Muhammed'in Resulullah olduğuna şehâdet etmek,

2. Namaz kılmak,
3. Zekât vermek,
4. Hacc etmek,
5. Ramazan orucunu tutmak!”

buyurmuştur.⁽¹⁷⁾

Hacc'ın Borç Olabilmesi ve Yerine Getirilebilmesi İçin Gerekli Şartlardan Başlıcaları :

1. Müslüman olmak,
2. Hür olmak,
3. Akıllı olmak,
4. Büluğ, (erginlik) çağına ermiş olmak,
5. Sıhhatli olmak,

6. Gidiş-geliş binitini sağlamaya mâlî gücü elverişli bulunmak,

7. Aslî ihtiyaçtan fazla olarak, gidiş ve gelişinde kendisine ve dönüşüne kadar da, çoluk çocuğuna yetecek nafakayı sağlamış olmak,

8. Yol emniyet ve selâmeti bulunmak ve benzeri şartlar, kendisinde toplanan her müslüman, ömründe bir kez Hacc etmekle mükelleftir.⁽¹⁸⁾

Hacc'ın Geciktirilmeden Yapılacağı ve Hacc Edenin Günâhından Arınacağı :

Peygamberimiz (s.a.s) “Hacc edecek olan, acele etsin!”⁽¹⁹⁾

“Kim, şu Beyt'i, Allâh (c.c.)'ın hoşnudluğunu kazanmak için Hacc eder ve ihramlı iken kadına yaklaşmaz, ayıp laflar söylemez, günah işlemez ve doğruluktan ayrılmazsa, o kimse, anasının doğurduğu gündeki

(15) Dâre Kutnî - Sünen C. 2, s. 215.
Hâkim - Müstedrek C. I, s. 442.

(16) Dâre Kutnî - Sünen C. 2, s. 215.

(17) Ahmed b. Hanbel - Müsned c. 2, s. 26, Buharî - Sahih C. I, s. 8, Müslim Sahih C. I, s. 45, Tirmizî - Sünen C. 5, s. 5, Ne-seî - Sünen C. 8, s. 109.

(18) Kudûrî - Muhtasar s. 64, Mevsilî - El'ihtiyar s. 139.140, Halebi - Mülteka s. 38.

(19) Ebû Hanife - Müsned, s. 24, Ahmed b. Hanbel - Müsned C. I, s. 225, Ebû Davud - Sünen C. 2, s. 141, İbn-i Mace - Sünen C. 2, s. 962, Dâremî - Sünen C. I, s. 360.

gibi, geçmiş günahlarından arınmış, yargılanmış olarak evine döner!" buyurmuştur.⁽²⁰⁾

Hacc'a Gidemeyecek Olanlar veya Ölenler İçin Bedel Gönderilmesi Gerekeceği :

Binit üzerinde duramayan ve iki ayağının üzerinde yürüyemeyen Müslümanlardan, bizzat hacc etmek borçluluğu kalkar. Onlar, yerlerine bedel gönderirler.

Ölmeden sıhhat bulur ve Hacc yoluna dayanabilecek hale gelirlerse, kendilerinin Hacc etmesi gerekir.

Üzerine Hacc farz olan kimse, ölünceye kadar Hacc'a gidemezse, bıraktığı malının üçte birinden, kendisi için bedel gönderilip Hacc yaptırılmasını vasiyet eder.

Vasiyet etmeden ölürse, vârisleri, kendi haklarından başışta bulunarak, ölen için bedel gönderip Hacc yaptırabilirler.

Hacc yaptırmak için ücretle adam tutmak câiz olmaz.

Ancak, Hacc'a bedel olarak gidecek olanın nafakası sağlanır.

O da, bu nafakadan artanını, kendisini gönderenlere iâde eder.

Hacc'ın Kadınlara da, Erkekler Gibi Farz Oluşu :

Hacc, kadınlara da, erkekler gibi, farzdır.

Kadınlar, Hacc'a, kocaları ile veya bir mahremleri ile giderler.⁽²¹⁾

Hacc'ın Farzları :

1. İhram'a girme yerinde (Mikat'ta) niyet ve Telbiye ile ihrama girmek,
2. Arafat'ta Vakfe yapmak,
3. Kâbe'yi ziyâret ve Tavaf etmek.

Hacc'ın Vâciplerinden Başlıcaları :

1. Safâ tepeciği ile Merve tepeciği arasında Sa'y etmek,
2. Müzdelife'de Vakfe yapmak,
3. Mina'da Cemreleri atmak
4. Âfâki olanlar (Dışarıdan gelenler) Vedâ Tavafı yapmak,
5. İhramdan çıkmak için tıraş olmak veya saç kısaltmak...

Hacc'ın, bunlardan başka daha bir takım vâcipleri bulunduğu gibi, Sünnetleri de, vardır.⁽²²⁾

(20) Ahmed b. Hanbel - Müsned C. 2, s. 229, 410, 484, 494, Buhari - Sahih C. 2, s. 141, Tirmizi - Sünen C. 3, s. 176, İbn-i Mace, Sünen C. 2, s. 964, Nesai - Sünen C. 5, s. 114.

(21) Tahavi - Muhtasar, s. 59.60.

(22) Halebi - Mültaka, s. 38.

Hacc'ın Vakit ve Mevsimi :

Hacc'ın Vakit ve Mevsini : Şevval, Zilkade ayları ile Zilhicce ayının ilk on günüdür.(23)

İhrama Girme Yerleri :

(Mikat)

1. Medinelilerin ihrama girme yerleri : Zülhuleyfe,
2. Şamlıların ihrama girme yerleri : Cuhfe,
3. Necidlilerin ihrama girme yerleri : Karn,
4. Yemenlilerin ihrama girme yerleri : Yelemlem,
5. Iraklıların ihrama girme yerleri : Zât-ı Irk,
6. Meşriklilerin ihrama girme yerleri : Akik'tir.(24)

Hacc'ın Çeşitleri :

1. Umre (Küçük Hacc),
2. İfrad Hacc'ı,
3. Temettu Hacc'ı,
4. Kıran Hacc'ı.

Umre :

Küçük bir Hacc demek olan Umre, Sünettir.

Umre'nin, Hacc gibi belli bir zamanı ve vakfeleri yoktur.

Umre, yılın her ayında yapılabilir.

Umre, ihrama girdikten sonra, Kâbe'yi Tavaf ve Safâ ile Merve arasında Sa'y yapmaktan ibarettir.

İfrad Hacc'ı :

Hacc'ın umresiz olarak yapılmasına ifrad Hacc'ı denir.

Kıran Hacc'ı :

Umre ile Hacc'ın bir ihramla birleştirilerek yapılmasına Kıran Hacc'ı denir.

Temettû Hacc'ı :

Umre ile Hacc'ın aralıklı olarak iki ihramla, yani iki kerre ihrama girmek sureti ile yapılmasına Temettu Hacc'ı denir.

Hacc'ların Birbirlerine Göre Üstünlükleri :

İfrad Hacc'ı, Umre'den, Temettû Hacc'ı, İfrad Hacc'ından, Kıran Hacc'ı da, Temettû Hacc'ından daha faziletli ve sevaplıdır.(25)

Kâbe'nin ve Hacc'ın Tarihiçesi :

Rivâyete göre : Kâbe, ilkönce, Melekler tarafından yapılmış ve tavaf edilmiştir.(26)

Bundan sonra, Yüce Allâh (c.c.), Hz. Âdem'e "Git, benim için bir beyt (Mâbed) yap!

(23) Tahavî - Muhtasar, s. 61.

(24) Ebû Hanife - Müsned, s. 24, Ebû Davud - Sünen, C. 2, s. 143

(25) Tahavi - Muhtasar, s. 60, Kudûri - Muhtasar, s. 71-73, Halebi - Mülteka, s. 42, Mevsilî - El'ihityar, s. 157-160

(26) Ezrakî - Ahbaru Mekke, C. 1, s. 34-35

Meleklerimin, Arş'ımı Tavaf ettiklerini gördüğün gibi, sende, orayı tavaf et!

Orada, senin ve tâatımda bulunacak olan çocuklarının duâlarını kabul edeceğim!" diye vahy etti.

Hz. Âdem "Yâ Rab! Ben, bunu, nasıl yapabilirim? Benim, ona nasıl gücüm yeter? Nasıl bir yol ve imkân bulabilirim?" dedi.

Bunun üzerine, Allâh (c.c.), ona bir melek gönderdi.

Melek, onu, Mekke'ye doğru götürdü.

Hz. Âdem, giderken, bir bahçeye rastladı. Bahçenin yeri hoşuna gitti.

Meleğe "Bizi, buraya kondur! dedi. Melek "Senin, konacak yerin var" dedi. Melek, onu, Mekke'ye doğru götürdü.

Nihayet, Mekke'ye geldiler.

Hz. Âdem, Kâbe'nin duvarlarını Tûr-i Seynâ, Tûr-i Zeytun, Lübnan ve Cûdi dağlarından getirilen taşlarla, temelini de, Hırâ dağından getirilen taşla yaptı.

Yapı işinden boşalınca, Melek, Hz. Âdem'i Arafat'a götürdü.

Halkın, bu gün yapmakta oldukları Hacc amellerinin hepsini ona gösterdi.

Sonra, Hz. Âdem'i Mekke'ye getirdi.

Hz. Âdem, Kâbe'yi yedi kere Tavaf ettikten sonra Hind ülkesine döndü.⁽²⁷⁾

Hz. Âdem'e gönderilen Melek, Cebraîl'di.⁽²⁸⁾

Hz. Âdem, çeşitli defalar yaya olarak Mekke'ye gelip Hacc etti.⁽²⁹⁾

Hz. Âdem, Kâbe'yi yedi kere Tavaf ettiği sırada Meleklerle karşılaşmıştı.

Melekler, Hz. Âdem'in Hacc'ını tebrik ettiler ve "Biz, bu Beyt'i, senden iki bin yıl önce Tavaf ve Hacc etmişizdir!" dediler.

Hz. Âdem "Siz, Tavaf ederken, ne derdiniz?" diye sordu.

Melekler "Sübhânallâhi vel-hamdü lillâhi velâ ilâhe illâllâhü vallâhü ekber! derdik." dediler.

Hz. Âdem, buna "velâ havle velâ kuvvete illâ billâh" cümlesini ekledi.

Bunun üzerine, Melekler, Tavafta bu cümleyi de, ekliyerek okumağa başladılar.

Hz. İbrahim de, Hac ve Tavaf sırasında Meleklerle karşılaşmıştı.

(27) İbn-i Sa'd - Tabakat, C. I, s. 38

(28) Yâkubî - Tarih C. I, s. 6

(29) Ezrakî - Ahbaru Mekke, C. I, s. 45

Melekler, Hz. İbrahim'e selâm verdiler.

Hz. İbrahim, onlara "Siz, Tavafınızda ne dersiniz?" diye sordu.

Melekler "Biz, baban Âdem'den önce Sübhânallâhı velhamdü lillâhi velâ ilâhe illâllâhü vallâhü ekber! derdik. Bunu, ona öğrettik.

O da, buna velâ havle velâ kuvvete illâ billâh cümlesini ekledi." dediler.

Hz. İbrahim de, buna "El'Aliyyil'azîm'i ekledi.

Melekler de, böyle yapmağa başladılar.⁽³⁰⁾

Hz. Âdem'in oğullarının yapısı, Tufan'a kadar kaldı. Tufanda yıkıldı ve belirsiz oldu.⁽³¹⁾

Hz. Nuh ile Hz. İbrahim arasındaki çağda ise, Kâbe'nin yeri, sellerin aşamayacağı kızıl kesekli bir tepecik halinde idi.

İnsanlar, Kâbe'nin yerinin orada bulunduğunu bilmekte ve fakat, tam yerini tayin edememekte idiler.

Bununla birlikte, her taraftan mazlumlar oraya gelir ve sığınmırlardı.

Sıkıntıya uğrayanlar, orada duâ ederlerdi ve duâları kabul oluyordu.

Kâbe'nin yeri, Allâh (c.c.) tarafından Hz. İbrahim'e bildirilinceye kadar, insanlar, orayı ziyaret ederlerdi.⁽³²⁾

Hz. İbrahim, Mekke'de bulunan oğlunu görmeğe gelmişti.

O sırada, Hz. İsmail, Zemzem kuyusunun yakınında büyük bir ağacın altında okunu yontup düzlemekte idi.

Hz. İsmail, babasını görünce, hemen kalkıp Ona doğru vardı.

Bir babanın oğluna, bir oğulun da, babasına karşı yapacağı şeyi yaptılar. Kucaklaştılar ve öpüştüler.

Hz. İbrahim "Ey İsmâil! Allâh, bana büyük bir iş emretti" dedi. Hz. İsmâil "Rabb'ının emrettiği işi işle!" dedi.

Hz. İbrahim "fakat, sen de, bana yardımcı olacaksın." dedi.

Hz. İsmail "Ben, sana yardımcı olurum!" dedi.

Hz. İbrahim, çevrelerinde bulunan yüksekçe bir yere eli ile işaret ederek "Orada bir Beyt (Mâbed) yapmamı, Allâh (c.c.) bana emretti." dedi.⁽³³⁾

(30) Ezrakî - Ahbaru Mekke, C. I, s. 45-46.

(31) Ezrakî - Ahbaru Mekke, C. I, s. 38-51.

(32) Ezrakî - Ahbaru Mekke, C. I, s. 52-53.

(33) Buharî - Sahih, C. 4, s. 115-116, Ezrakî-Ahbaru Mekke, C. I, s. 59.

Her ikisi kalkıp Kâbe'nin temellerini kazmağa başladılar. Yanlarında kimse yoktu.

Hız. İbrahim, Kâbe'nin, Hız. Âdem tarafından atılmış olan temelini buluncaya kadar indi.

Orada, yılan gibi çöreklenmiş bir halde Sekine'ye (Rahmete) rastladı.

Sekine, dile gelerek "Ey İbrahim! Duvarı, benim üzerimden örmeğe başla!" dedi.⁽³⁴⁾

Hız. İbrahim'le Hız. İsmail, Kâbe'nin duvarlarını yükselttiler.

Kâbe'nin duvarları yükseldiği zaman, Hız. İsmail, Makam-ı İbrahim diye anılan Taşı getirip babasının yanına koydu.

Hız. İbrahim'de, iskele yerine onun üzerine dikildi.

Hız. İbrahim, duvarları örür, Hız. İsmail'de Ona taş verirdi.⁽³⁵⁾

Hız. İbrahim, yapı işini ilerletip bu gün Hacer'ül Esved'in bulunduğu yere yaklaştığı zaman, Hız. İsmail'e "Bana, bir taş getir ki, insanların, Kâbe'yi oradan Tavafa başlamalarına bir alâmet ve nişan olsun!" dedi.

Hız. İsmail, bir taş bulup getirdi.

Fakat, Hız. İbrahim, onu beğenmedi.⁽³⁶⁾

Cebrail, Hacer'ül Esved'i getirdi.

Tufanda, Allah (c.c.), onu, Ebû Kubeys dağında muhafaza etmişti.

Hız. İsmail, onu görünce "Babacığım! Sana nereden geldi bu? diye sordu.

Hız. İbrahim "Cebrail getirdi!" dedi.

Hacer'ül Esved'i duvardaki yerine Cebrail yerleştirdi.⁽³⁷⁾

Hız. Adem, Cennetten çıkar-ken Hacer'ül Esved'i yanında getirmiş, Mekke'de yapacağı Beyt'e (Mâbed'e) onu yerleştirmesi, Allah (c.c.) tarafından kendisine emr edilmişti.⁽³⁸⁾

Hacer'ül Esved, Cennetten çıktığı zaman, kardan daha ak olduğu halde, rivâyetlere göre Âdem oğullarından müşrik olanları, onu günâhları ile karartmışlardır.⁽³⁹⁾

Hacer'ül Esved, Kıyamet gününde iki görür göz ve konuşur bir dil haline gelip dünyada kendisini İstilâm edenler lehinde şehadette bulunacaktır.⁽⁴⁰⁾

(34) Ezrakî - Ahbaru Mekke, C. I, s. 64.

(35) Buharî - Sahih, C. 4, s. 115-116, Ezrakî-Ahbaru Mekke, C. I, s. 59, 60, 65.

(36) Ezrakî - Ahbaru Mekke, C. I, s. 63.

(37) Ezrakî - Ahbaru Mekke, C. I, s. 65.

(38) Yakubî-Tarih, C. I, s. 6.

(39) Ahmed b. Hanbel-Müsned, C. I, s. 307, Tirmizî-Sünen, C. 3, s. 226.

(40) Ahmed b. Hanbel-Müsned, C. I, s. 307, Tirmizî - Sünen, C. 3, s. 294, Daremi - Sünen, C. I, s. 372, İbn-i Mace-Sünen, C. 2, s. 982.

Hız İbrahim tarafından yapılan Kâbe'nin yüksekliği dokuz arşındı.

Eni : Hacer'ül Esved köşesinden Irak köşesine kadar otuz bir, Şam köşesinden Yemen köşesine kadar otuz iki, Hacer'ül Esved köşesinden Yemen köşesine kadar yirmi, Şam köşesinden Irak köşesine kadar da, yirmi iki arşındı.

Kâbe'nin tavanı yoktu.

Kâbe'ye, Kâbe denilmesi, mik'ap biçiminde olduğu içindi.

Hız İbrahim, Kâbe'yi, Hız Âdem'in temeli üzerinde ve onunki gibi yapmıştı.

Kâbe'ye yerden bir kapı yeri de bırakmış, kapı takmamıştı.

Tübbâ'Es'ad'ül'Hımyeri gelip kilitli ve halkalı bir kapı takdırıncaya kadar Kâbe, böyle kapısız kalmıştı.⁽⁴¹⁾

Kâbe'nin Yapılışı, Hız İbrahim ve Hız İsmail'in Allah (c.c.)'dan diledikleri ve Hacc'ın insanlara ilânı Kur'ân'ı Kerim'de şöyle açıklanır :

"Hani İbrahim, O Beyt'in (Kâbe'nin) temellerini duvarlarını İsmail ile birlikte yükseltiyordu da, her ikisi şöyle dua ediyordu:

Ey Rabb'ımız! Bizim şu hizmetimizi kabul buyur!

Şüphe yok ki, duaları hakkıyla işiten, gönüllerden geçenleri hakkıyla bilen Sensin Sen!

Ey Rabb'ımız! Sana teslimiyette sâbit kıl! Soyumuzdan da, yalnız Sana boyun eğen Müslüman bir ümmet yetiştir!

İbadet edeceğimiz yerleri, Hacc amellerini bize göster, öğret!

Tevbemizi kabul buyur.

Çünkü, tevbeleri en çok kabul buyuran ve Mü'minleri hakkıyla esirgeyen Sensin Sen!

Ey Rabbımız! Onların, o soyumuzun içinden, onlara Senin Âyetlerini okuyacak, onlara Kitabı, hikmeti, ondaki hükümleri öğretecek, onları şirkten, kötülüklerden iyice temizleyecek bir Peygamber de, gönder!

Şüphe yok ki, Kudretin ile her şeye üstün gelen, hikmetin ile her şeyi yerli yerinde yapan Sensin Sen!⁽⁴²⁾

Bizim, Beyt'i (Kâbe'yi), insanların için bir toplanma, sevap alma, emniyet ve selâmet bulma yeri yapmış olduğumuzu hatırlayınız.

Makam-ı İbrahim'i, namazgâh edininiz!

İbrahim'le İsmail'e (Beyt'imi, Tavaf edenler, ibâdet maksadı ile orada kalanlar, rükû ve sücud edenler için titizlikle temizleyiniz!) diye emr etmiştik.

(41) Ezrakî - Ahbaru Mekke, C. I, s. 64, 66.

(42) Bakara Sûresi, Âyet : 127-129.

İbrahim (Yâ Rab! Burasını emniyetli bir şehir yap ve ehâlisinden, Allâh'a ve Âhîret gününe inananları, mahsullerle rızıklandır!) diye dua etmişti.

Allâh'da (Kâfir olanı da, kısa bir zaman için faydalandıracağım. Sonra, onu, Cehennem azâbına zorlayacağım.

Ne kötü varılacak yer orası, buyurmuştu.⁽⁴³⁾

"İnsanlara Hacc'ı ilân et! gerek yaya olarak, gerek her uzak yoldan, zayıflamış develer üzerinde sana gelsinler!"⁽⁴⁴⁾

Kâbe, yapılıp tamamlanınca, Cebrail geldi ve Hz. İbrahim'e. "Yedi kerre Tavaf et onu!" dedi.

Hz. İbrahim'le Hz. İsmail, her Tavafta Hacer'ül Esved'i İstilâm etmek sureti ile Kâbe'yi yedi kerre Tavaf ettiler.

Makam'ı İbrahim'in arkasında ikişer rekât namaz kıldılar.

Cebrail, Safâ ile Merve, Mina, Müzdelife ve Arafatta yapılacak Hacc amellerinin hepsini onlara gösterdi ve öğretti.

Akabe Cemresine vardıkları zaman, orada Şeytan görüldü.

Cebrail, Hz. İbrahim'e "Tekbir getir ve taş at ona!" dedi.

Hz. İbrahim, yedi kerre Tekbir getirerek taş attı.

Şeytan kayb oldu.

Şeytan, Orta Cemrede de görüldü.

Cebrail, yine "Tekbir getir ve taş at ona!" dedi.

Hz. İbrahim, yedi kerre Tekbir getirerek taş attı.

Şeytan kayb oldu.

Şeytan, en son Cemrede tekrar görüldü.

Cebrail, Hz. İbrahim'e "Tekbir getir ve taş at ona!" dedi.

Hz. İbrahim, yedi Tekbirle ona yedi taş daha attı.

Şeytan. kayb oldu.

Bundan sonra, Hz. İbrahim, Cebrail ile birlikte Meş'ar-ı harama daha sonra da, Arafat'a gitti.

Cebrail, orada, Hz. İbrahim'e "Gösterdiğim Hacc amellerini öğrendin mi?" diye üç kerre sordu.

Hz. İbrahim de, her soruşunda "Evet!" dedi.

Bunun için oraya Arafat denildi.

Cebrail, Hz. İbrahim'e "Haccı insanlara seslenerek bildir!" dedi.

Hz. İbrahim, "Ne diyerek bildireyim?" diye sordu.

(43) Bakara Sûresi, Âyet: 125-126.

(44) Hac Sûresi, Âyet: 27.

Cebrail, "Ey insanlar! Rabb'mızın dâvetine icabet ediniz!" diye seslenerek bildir!" dedi ve bunu, üç kerre tekrarladı.

Hız. İbrahim "Yâ Rab! Benim sesim insanlara nasıl yetişebilir?" dedi.

Yüce Allah (c.c.) "Sen, seslen! Onu, insanlara eriřtirmek, bana düşer!" buyurdu.

Hız. İbrahim, Makam-ı İbrahim diye anılan iskele taşının taşının üzerine dikildi.

Bugün gözle de, görüldüğü üzere, Mûcize olarak. Hız. İbrahim'in iki ayağı taşa gömüldü.

Taş, yüksele yüksele dağlardan daha uzun ve boylu oldu.

O zaman, ovası, dağı, karası, denizi, insanı ve cinni ile bütün yer yüzü daraldı dürüldü. derlenip toplandı.

Hız. İbrahim'de, parmaklarını kulaklarına tıkadı. Sağa, sola, doğuya ve batıya doğru yönelip "Ey insanlar! Atık Beyte (Kâbe'ye) Hacc etmeniz size farz kılındı.

Rabb'mızın davetine icabet ediniz!" diyerek seslendi.

Her taraftan "Lebbeyk! Allâhümme lebbeyk..." sesleri ile karşılandı.

Hız. İbrahim, oğlu Hız. İsmail ve bölgede bulunan halk ile birlikte Hacc etti.

Sonra hep birlikte Nemireye gittiler.

Sonra, halkı Arafattaki Vakfa yerine götürüp Vakfa yaptırdı.

Güneş batarken, onları, hep birlikte Müzdelifeye getirdi.

Orada kalındı. Müzdelife Vakfasını yaptırdıktan sonra halkı Mina'ya getirdi.

Cemrelerin nasıl atılacağını onlara gösterip öğretti.

Bütün Hacc amellerini yaptırdıktan sonra kendisi, Şam'a gitti.⁽⁴⁵⁾

Hız. İbrahim'den sonraki Peygamberler ve ümmetleri de, Mekke'ye gelip Hacc etmişlerdir.

Ümmetleri helâk olan Peygamberler, Mekke'ye gelirler, ömürlerinin sonuna kadar, orada, Allâh'a ibadet ve tâatla meşgul olurlardı.

Hacc'a gelip vefat eden Peygamberlerden bazısının Makam-ı İbrahim ile Zemzem arasındaki yerde gömülü bulunduğu rivayet edilir.⁽⁴⁶⁾

(45) Ezrakî - Ahbâru Mekke, C. I, s. 66-71.

(46) Ezrakî - Ahbâru Mekke, C. I, s. 68-69.